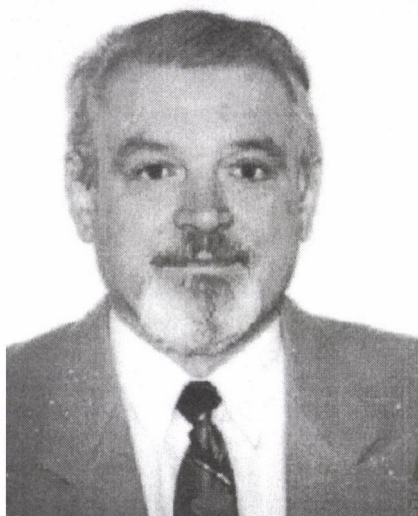

Szakály Ferenc (1942—1999)

A török kor kutatásának nem-oszmanista középnemzedékét két történész neve fémjelezte az 1970-es évek közepétől. Mind a ketten megdöbbentően fiatalon hagytak itt minket: Barta Gábor négy évvel ezelőtt, 51 éves korában ment el, most pedig, 1999. július 6-án Szakály Ferenc követte barátját. Hirtelen halt meg, miután hosszan és hősiesen dacolt súlyos szívbetegségével. Már abban bíztunk, hogy a szívatültetés elmaradása azt is jelenti: elmúlt feje felől az életveszély. Reményünket növelte, hogy úgy dolgozott, mint régen, s még római és németországi utazásokat is megkockáztatott. De hiábavaló volt az optimizmus; valami a mélyben roppant meg benne, s így még 57 esztendő sem adatott nem neki.

Szakály Ferenc hatalmas úrt hagyott maga után, hiszen szerteágazó és igen gazdag historikus munkássága mellett a tudományszervezésből és népszerűsítésből is bőségesen kivette a részét. Bár közvetlenül nem kapcsolódott be a politikai életbe, egyértelmű elkötelezettséget érzett magyarsága mellett, azaz a liberális és posztkommunista nézetek terjesztőivel ellentétben számára sokat jelentett a nemzet és a haza.

Kikezdehetetlen szakmai ismeretei — az első éveket leszámítva — hamar meghozták neki a megbecsültséget és az előmenetelt. Így lett fiatalon a Történettudományi Intézet osztályvezetője, majd a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja és osztályelnök-helyettese. Számos akadémiai bizottság vezetőjeként, alelnökeként vagy tagjaként mindig a szakmai érdekeket képviselte. Különösen a kandidátusi és akadémiai doktori fokozatra pályázók érezhették, hogy támogatójuk, nem pedig ellenfelük véleményezi kérelmeiket s tesz javaslatot opponenseikre. A Történelmi Szemle főszerkesztőjeként, illetve a História szerkesztőségi bizottságának tagjaként szerzők sorát inspirálta és buzdította írásra.

Határozott, de szívélyes egyéniségét nem fogják elfelejteni azok, akik valaha is megismerkedtek vele. S ez a paletta igen széles, hiszen kiterjedt baráti körén és budapesti

kollégáin kívül jóformán az összes megyei levéltárral munkakapcsolatban állt, akár konferenciákon való részvétel, akár tanulmányai közlése révén. Százan és százan hallották őt élőben, s főleg szabadon tartott előadásai kötötték le a figyelmet. Így volt ez, akár az Akadémián szólt szűkebb körnek legújabb kutatási eredményeiről, akár vidéki érdeklődők vagy a televízió nézői előtt beszélt népszerűsítő jelleggel.

Legtovább persze művei fognak élni és hatni. Így két kiadást megélt, fiatal fejjel írt *Mohács* könyve, amelyben meggyőzően bizonyította be, hogy a Magyar Királyság katonailag nem vehette fel a versenyt a nála sokszorososan erősebb Oszmán Birodalom hadigépezetével. Alvise Grittiről magyarul és angolul publikált könyve a dózsefi-kalandor-kormányzó életét taglalja új megvilágításban. Kandidátusi disszertációjából született a *Magyar adóztatás a török hódoltságban* című kötet, amelyben óriási adatbázisra támaszkodva igazolta, hogy a magyar földesurak soha nem mondtak le az oszmán területeken lévő jobbágyaik adóiról, bár a ténylegesen megkapott járandóságok néha csak szimbolikusak voltak. E témakör másik fontos oldalát tárgyalta tárgyalta nagydoktori munkájában, amely *Magyar intézmények a török hódoltságban* címen jelent meg. Remek korrajzot nyújt az igényes kivitelezésű *Hungaria eliberata*, amely az 1683–1718 közti időszakot foglalja össze. A *Magyarok Európában* sorozatban még tágabb intervallumról értekezett, midőn 1440-től 1711-ig tekintette át az ország sorsát, *Virágkor és hanyatlás* címen. Korábbi dolgozatait kibővítve és újakkal ötvözve készült *Mezőváros és reformáció* című, a korai magyar polgárosodást és a vallási formálódásokat megidéző kötete. *Pest-Pilis-Solt megye XVI–XVII. századi dica- és dézsmajegyzékeiben* fontos, bár bizonyára nem egyazon mértékben szavahihető forrásokat tett közkinccsé. Külön füzetként publikált gondolatébresztő, *Gazdasági és társadalmi változások a török hódítás árnyékában* című előadásának egyik fő következtetése értelmében a 16. század a magyar történelem első vállalkozói korszakaként értékelhető. Ki kell térni a *Bibliotheca Hungarica* sorozat kiváló elő- vagy utószavaira is, amelyekben rutinszövegek helyett gazdag forrásbázisra épített elemzések segítik az olvasót a közölt krónika, emlékirat vagy dokumentumgyűjtemény jobb megértéséhez. Példaként emelem ki Bernardo de Aldana *Magyarországi hadjárata (1548–1552)* könyvéhez. Szigetvári Csöbör Balázs törökös miniatúráihoz, Zay Ferenc *Az Landerfejvár elvesztésének oka e vót és így esött* munkájához, illetve Tinódi Sebestyén *Krónikájához* fűzött eszmefuttatásait. A *Magyarország hadtörténetében* tőle származó fejezetek ugyancsak nagy tárgyismeretét és lényeglátását dicsérik.

Igen nagyszámú tanulmánya közül több korai a Dunántúllal foglalkozott. Így közzétette Szigetvár 1551-es *connumeratióját*, ezt a népesedéstörténeti szempontból fontos forrást. Hosszabb tanulmányban mutatta be Tolna megye 40 esztendejét 1526 és 1566 között. Horváth Márk szigeti várkapitány Nádasdy Tamás nádorhoz és annak szervitoraihoz 1556–1561 között intézett leveleiből több tucatot kivonatolt. A Dél-Dunántúl kereskedelmi útvonalairól szólva egyebek mellett Kálmánca meghatározó regionális szerepére hívta fel a figyelmet. Ali koppányi bég sarca kapcsán váratlan kereskedelmi összefüggéseket is feltárt. Később nem egy városmonográfiába ő készítette el a török kori fejezete(ke)t (Szeged, Makó, Tolna, Gyöngyös, Pápa, illetve a még nyomdában lévő Halas). Ilyenkor a *tahrir-defterik* anyagát is elolvastatta, hogy minél teljesebb képet adhasson az érintett település sorsáról.

Értekező stílusa a magyar próza élvonalába tartozott. Világosan és veretesen fogalmazott. A lényegét látta és láttatta. Bár az utóbbi években néha eltért ettől a csapás-iránytól, s másodrendű kérdésekben is adatok tucatjait sorakoztatta fel és szembesítette egymással azért, hogy minél árnyaltabban közelítse meg a sokszor ellentmondásos korabeli valóságot.

Szintén az utolsó pár évben kezdett közös tanulmányokba turkológus kollégáival. E sorok írójával Tinódi Lantos Sebestyén hitelességét vizsgálta egy ritka birtokadományozás ürügyén. Fodor Pállal pedig a kenyérmezei csatáról értekezett. Majdnem közösen szignált

dolgozat lett, amit Kászim pasáról egymással párhuzamosan irtunk. Tardy Lajossal pedig jóval korábban eredtek egy magyar származású szultáni tolmács — Kejvân — nyomába.

Hosszabb ideje terveztük, hogy sokoldalú, népesedés- és gazdaságtörténeti elemzésnek vetjük alá Gyöngyös városának magyar dézsmajegyzékeit és török szandzsákösszeírásait. Legutolsó telefonbeszélgetésünkön is kölcsönösen fogadkoztunk, hogy mihamarabb nekilátunk a közös munkának, a már összeszedett anyag vállalásának. Hangjából a megszokott erő és rendíthetlenség áradt. Torokszorító, hogy ez a gyümölcsözőnek ígérkező együttműködés immár soha nem valósulhat meg.

Dávid Géza

Búcsú Horváth Györgytől

1999. október 26-án vettek végső búcsút szerettei, barátai és a Magyar Tudományos Akadémia képviselői Horváth Györgytől, a Magyar Tudományos Akadémia Akadémiai Létesítmények Fenntartása és Üzemeltetése intézmény műszaki vezetőjétől.

Nevéhez fűződik az Akadémia jelentős építés-beruházásainak előkészítése és koordinálása, így a Magyar Tudományos Akadémia Roosevelt téri székházának rekonstrukciója is, amely során sikerült székházunkat, a főváros egyik legmértő-ságteljesebb épületévé tenni.

Horváth György erényei közé tartozott nagy építészeti és műszaki tapasztalata, technikai ismerete és magas fokú művészi érzéke, amely révén műemlékeink évtizedek távlatában is magu-

kon viselik alkotó munkáját.

Ezek miatt, valamint szimpatikus egyénisége, szorgalma, rendszeressége és gyakorlati szaktudása révén az Akadémia vezetőinek és munkatársainak egyöntetű megbecsülését élvezte.

